

gibanje do leta 1848. Njen naslov je: „Disertacija ili Razgovor“ itd., pisana je v štokavskem narečju, ki naj bi po pisateljevem mnenju postal slovstveni jezik hrvaški, in s starim „nekoliko popravljenim“ pravopisom. V tej razpravi zagovarja grof Drašković vneto pravice hrvaškega jezika in zahteva, da se vpelje v vse šole in urade na Hrvaškem.

To brošuro smemo po pravici imenovati začetek „hrvaškega preporoda“ in „ilirskega gibanja“.

Grof Janko Drašković-Trakoščanski je bil potomec starega plemenitaškega rodu, ki je dobil naslov grofov od cesarja Ferdinanda leta 1631. Rodil se je v Zagrebu leta 1770., učil se je v Zagrebu in potem na dunajskem vseučilišču. Začetkom je vstopil

CERKEV SV. JANEZA KRSTNIKA V TORUNJU

v vojno službo, se boril pod Lavdonom pri Belgradu in potem v avstrijskih četah proti Napoleonu. Leta 1806. si je na Dunaju po nesrečnem slučaju zlomil nogo, vsled česar je moral izstopiti iz vojaščine. Ker je del njegovih posestev ležal v Napoleonovi „ilirski provinciji“ in je Drašković na ta način postal francoski podložnik, se je preselil v Pariz, kjer je živel jako razkošno in zapravil večji del svojega velikega premoženja. Tu se je seznanil z narodnimi prvaki drugih slovanskih narodov, navzel se je slovanskega in hrvaškega domoljubnega duha in ljubezni k narodnemu jeziku, šegam in navadam in se je navdušil za staro hrvaško slavo. Bil je jako izobražen in je govoril in pisal mnogo tujih jezikov;

od svojih stanovskih tovarišev, točasnih plemičev, se je odlikoval, s tem, da je iskreno ljubil knjige in umetnost. Med vsemi slovanskimi narodi je najbolj ljubil Poljake, s katerimi se je seznanil v času svoje službe v Galiciji. Iz Pariza se je preselil v Zagreb, kjer je njegova hiša postala ognjišče hrvaške narodne misli in je zbiral okrog sebe hrvaške rodoljube. Iz tega kroga je prišel izhajati odločnejši odpor proti Madžarom in boj za hrvaški jezik in njegove pravice.

Drašković je naštel v tej brošuri plemena, ki naj bi po njegovem načrtu tvorila „Veliko Ilirijo“.

Ta so: Slovenci, Krajišniki, Primorci, prebivalstvo ob Kolpi, Dalmatinci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvati, ki se imenujejo „Wasserkroaten“ in so raztreseni po Ogrskem. Brošuri je dodal tudi karto, iz katere je razvidno, da bi njegova „Velika Ilirija“ obsegala Hrvaško, Slavonijo, Vojno granico, Dalmacijo s Kotorom, Bosno s Hercegovino, Štajersko, Koroško in Kranjsko. Torej približno sedanje „Hrvaško državno pravo“.

Tako so se stvari razvijale in pripravljale za „hrvaški preporod“. Ideje so že žarele med ljudstvom, mnogo rodoljubov je pripravljalo podlago novemu gibanju, narodna ideja je štelala že navdušenih in zavednih pristašev. Treba je bilo samo energičnega človeka, ki bi znal te ljudi zbrati in organizirati ter jih voditi v eni enotni smeri.

Ta mož je bil Ljudevit Gaj.

Gaj je bil rojen dne 8. julija 1809 v Krapini v Zagorju. Njegov oče je bil zdravnik in je moral po poklicu mnogo občevati z ljudstvom. Tako je mladi Ljudevit imel priliko že v mladosti spoznavati ljudstvo, poslušal je njegove pravljice in pesmi, ogledaval njegovo nošo in življenje, do srca mu je segala njegova revščina in zapuščenost. V Krapini se je pripovedovala pripovedka o Čehu, Lehu in Mehu, pradedih češkega, poljskega in ruskega naroda, katero nam je zabeležil tudi Ljudevit Gaj. Ne moremo se tu spuščati v oceno zgodovinske vrednosti omenjene pripovedke. Ako zasledujemo njene vire, se nam vriva prepričanje, da nima nobene zgodovinske podlage in da najbrže tudi ni izšla iz naroda v knjigo, ampak da je obratno nastala polagoma umetnim potom in da je potem iz knjige zašla med ljudstvo. Mogoče pa tudi, da sploh ni nikdar živela med ljudstvom, ampak da si jo je tudi Ljudevit Gaj sam konstruiral po književnih virih. Na vsak način so pa razne žive narodne pravljice in pesmi, opazovanje ljudskih šeg in navad ter pogled na njegovo bedo in nesrečno stanje naredili globok vtisk na mladega, živahnega in nadarjenega dečka.

Svojo mladost je opisal Gaj v avtobiografiji med l. 1851. in 1852., torej v času, ko je že, ne brez njegove krivde, zatemnela njegova slava in so se nje-